

انتشارات اخلاق و تربیت

آشنایی با
دانش اخلاق اسلامی

مهدی احمدپور

سال ۱۴۰۳

سرشناسه: احمدپور، مهدی، ۱۳۴۵-
عنوان و نام پدیدآور: آشنایی با دانش اخلاق اسلامی / مؤلف مهدی احمدپور؛ ویراستار مهران
اسلامی.
مشخصات نشر: قم: مؤسسه فرهنگی هنری اخلاق و تربیت نبوی قم، انتشارات
اخلاق و تربیت، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: ۲۶۰ ص.؛ ۱۷ × ۲۴ س.م.
شابک: ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۹۱۷۷۲ - ۱ - ۱
وضعیت فهرست نویسی: فیفا
یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۵۳ - ۲۶۰.
موضوع: اخلاق اسلامی
Islamic ethics
رده‌بندی کنگره: BP۲۴۷/۸
رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۶۱
شماره کتابشناسی ملی: ۹۶۸۰۸۹۲

www.EAEP.IR

آشنایی با دانش اخلاق اسلامی

مؤلف: مهدی احمدپور
ناشر: انتشارات اخلاق و تربیت
ویراستار: مهران اسلامی
صفحه‌آرا: ابراهیم همایی
نوبت چاپ: اول / ۱۴۰۳
شمارگان: ۳۰۰ نسخه
شماره مسلسل انتشار: ۳۶
شماره مسلسل چاپ اول: ۲۸

انتشارات اخلاق و تربیت

تمامی حقوق نشر مکتوب و الکترونیک اثر متعلق به ناشر است

قم، بلوار شهید صدوقی، خیابان شهید شهبازی، پلاک ۱۳

انتشارات اخلاق و تربیت

تلفن: ۰۲۵ - ۳۲۹۳۹۲۵۹

همراه: ۰۹۹۴ ۱۱۸ ۷۷۲۷

◆ فهرست مطالب

۱۱.....	سخن ناشر.....
۱۳.....	پیش‌گفتار.....

درس اول

اهمیت و ضرورت اخلاق

۱۶.....	اهداف درس.....
۱۷.....	گفتار اول: اهمیت و ضرورت آگاهی از معارف اسلامی.....
۲۰.....	گفتار دوم: اهمیت و ضرورت آگاهی از اخلاق اسلامی.....
۲۵.....	گفتار سوم: دلایل کم‌توجهی به علم اخلاق اسلامی.....

درس دوم

معنا، وجه تسمیه و مقصد دانش اخلاق

۳۲.....	اهداف درس.....
۳۳.....	گفتار اول: معنای اخلاق.....
۳۹.....	گفتار دوم: وجه تسمیه دانش اخلاق.....

گفتار سوم: مقصد دانش اخلاق ۴۰

درس سوم

موضوعات، محمولات و مسائل دانش اخلاق

اهداف درس ۴۶
 گفتار اول: موضوع علم اخلاق و موضوعات مسائل اخلاقی ۴۷
 گفتار دوم: محمولات اخلاقی ۵۱
 گفتار سوم: مسائل اخلاقی ۵۵

درس چهارم

معرفت اخلاقی درجه اول و درجه دوم

اهداف درس ۶۲
 گفتار اول: معرفت علمی درجه اول و درجه دوم ۶۳
 گفتار دوم: معرفت اخلاقی درجه اول و درجه دوم ۶۶
 گفتار سوم: لزوم آگاهی از هر دو قسم معارف اخلاقی ۶۸

درس پنجم

علم اخلاق اسلامی

اهداف درس ۷۲
 گفتار اول: علمیت اخلاق اسلامی ۷۳
 گفتار دوم: اسلامیت اخلاق اسلامی ۷۴
 گفتار سوم: دین اسلام و علم اخلاق اسلامی ۷۸

درس ششم

تقسیمات کلان دانش اخلاق

اهداف درس ۸۴

- گفتار اول: اخلاق دینی و اخلاق غیردینی ۸۶
- گفتار دوم: اخلاق فلسفی، اخلاق عرفانی، اخلاق نقلی و اخلاق تلفیقی ۸۸
- گفتار سوم: اخلاق توصیفی، اخلاق هنجاری، اخلاق تحلیلی و ۹۰

درس هفتم

جایگاه علم اخلاق در طبقه‌بندی علوم

- اهداف درس ۹۸
- گفتار اول: جایگاه دانش اخلاق از دیدگاه اندیشمندان مسلمان ۱۰۰
- گفتار دوم: بررسی همدلانه دیدگاه‌ها ۱۰۷
- گفتار سوم: بررسی نقادانه دیدگاه‌ها ۱۰۹

درس هشتم

منابع اخلاق اسلامی

- اهداف درس ۱۱۸
- گفتار اول: تعریف، تقسیم و تعداد منابع اخلاق اسلامی ۱۱۹
- گفتار دوم: ویژگی‌های منابع اخلاق اسلامی ۱۲۵
- گفتار سوم: روابط منابع اخلاق اسلامی ۱۲۸

درس نهم

مبانی اخلاق اسلامی

- اهداف درس ۱۳۶
- گفتار اول: تعریف و جایگاه مبانی دانش اخلاق اسلامی ۱۳۷
- گفتار دوم: ویژگی‌های مبانی اخلاق اسلامی ۱۳۹
- گفتار سوم: مبانی دانش اخلاق اسلامی ۱۴۱

درس دهم

روش اخلاق اسلامی

- اهداف درس ۱۵۰
- گفتار اول: تعریف و توصیف و استعمال روش دانش اخلاق ۱۵۱
- گفتار دوم: عوامل مؤثر بر روش دانش اخلاق ۱۵۴
- گفتار سوم: روش‌های اخلاق‌پژوهی اندیشمندان مسلمان ۱۵۷

درس یازدهم

مکاتب اخلاق اسلامی؛ مکتب اخلاق فلسفی

- اهداف درس ۱۶۶
- گفتار اول: معنای حکمت و فلسفه ۱۶۷
- گفتار دوم: اقسام حکمت و فلسفه ۱۶۹
- گفتار سوم: اهداف حکمت و فلسفه ۱۷۱
- گفتار چهارم: خاستگاه حکمت و فلسفه ۱۷۲
- گفتار پنجم: خاستگاه فلسفه اسلامی ۱۷۴
- گفتار ششم: تعریف اخلاق فلسفی ۱۷۶
- گفتار هفتم: مبانی اخلاق فلسفی ۱۷۷
- گفتار هشتم: تاریخچه اخلاق فلسفی ۱۸۰
- گفتار نهم: میراث اخلاق فلسفی ۱۸۲

درس دوازدهم

مکاتب اخلاق اسلامی؛ مکتب اخلاق عرفانی

- اهداف درس ۱۹۰
- گفتار اول: معنای عرفان ۱۹۱
- گفتار دوم: اقسام عرفان ۱۹۵
- گفتار سوم: اهداف عرفان ۱۹۷

۱۹۸	گفتار چهارم: خاستگاه عرفان.....
۲۰۰	گفتار پنجم: خاستگاه عرفان اسلامی.....
۲۰۲	گفتار ششم: تعریف اخلاق عرفانی.....
۲۰۳	گفتار هفتم: مبانی اخلاق عرفانی.....
۲۰۶	گفتار هشتم: تاریخچه اخلاق عرفانی.....
۲۰۸	گفتار نهم: میراث اخلاق عرفانی.....

درس سیزدهم

مکاتب اخلاق اسلامی؛ مکتب اخلاق نقلی

۲۱۴	اهداف درس.....
۲۱۵	گفتار اول: معنای نقل.....
۲۱۶	گفتار دوم: اقسام نقل.....
۲۱۷	گفتار سوم: اهداف نقل.....
۲۱۸	گفتار چهارم: خاستگاه نقل.....
۲۱۹	گفتار پنجم: خاستگاه نقل اسلامی.....
۲۲۰	گفتار ششم: تعریف اخلاق نقلی.....
۲۲۱	گفتار هفتم: مبانی اخلاق نقلی.....
۲۲۲	گفتار هشتم: تاریخچه اخلاق نقلی.....
۲۲۵	گفتار نهم: میراث اخلاق نقلی.....

درس چهاردهم

مکاتب اخلاق اسلامی؛ مکتب اخلاق تلفیقی

۲۳۴	اهداف درس.....
۲۳۵	گفتار اول: معنای تلفیق.....
۲۳۶	گفتار دوم: اقسام تلفیق.....
۲۳۷	گفتار سوم: اهداف اخلاق تلفیقی.....

- گفتار چهارم. خاستگاه تلیق..... ۲۳۸
- گفتار پنجم: خاستگاه تلیق اسلامی..... ۲۳۹
- گفتار ششم: تعریف اخلاق تلیقی..... ۲۴۰
- گفتار هفتم: مبانی اخلاق تلیقی..... ۲۴۱
- گفتار هشتم: تاریخچه اخلاق تلیقی..... ۲۴۶
- گفتار نهم: میراث اخلاق تلیقی..... ۲۴۸
- فهرست منابع..... ۲۵۳

www.ketab.ir

◆ سخن ناشر

آموزه‌های اسلامی فرصت زندگی خوب و متعالی را برای انسان‌ها ایجاد کرده است. در طول تاریخ، اسلام‌شناسان بسیاری در راه تبیین آموزه‌های اسلامی، متناسب با نیازهای جامعه تلاش کردند. با این وجود انقلاب اسلامی، فرصت ویژه‌ای را در اختیار دانشمندان علوم اسلامی قرار داد تا آموزه‌های ناب را از دریای معارف قرآن و اهل بیت علیهم‌السلام استخراج کنند و در اختیار جامعه علمی و عموم مردم قرار دهند. در این راستا یکی از مهم‌ترین عرصه‌ها، تدوین و ترویج علوم انسانی با رویکرد اسلامی است و امروزه بسیاری از دانشمندان و اسلام‌شناسان دغدغه تدوین علوم انسانی با رویکرد اسلامی دارند.

از اهداف انتشارات اخلاق و تربیت، چاپ و انتشار آثار و پژوهش‌های بنیادین و کاربردی در راستای توسعه اخلاق و روان‌شناسی و مشاوره با رویکرد اسلامی است که تا کنون با همت اساتید، پژوهشگران و دانش‌پژوهان در این حوزه، کتاب‌های متعددی به زیور طبع آراسته و در اختیار جامعه علمی و عموم مردم قرار داده است.

کتاب پیش رو، با عنوان *آشنایی با دانش اخلاق اسلامی* نمونه‌ای از همین آثار است که با تلاش استاد ارجمند جناب حجت الاسلام و المسلمین مهدی احمدپور نگارش یافته است.

این کتاب در راستای احساس نیاز بیش از پیش امت اسلامی به آشنایی بیشتر با اسلام و معارف اسلامی و با هدف معرفی دانش اخلاق اسلامی از منظر علم شناختی به نگارش درآمده و در اختیار علاقه‌مندان آشنایی با این بخش از معارف اسلامی قرار می‌گیرد. انتشارات اخلاق و تربیت، توفیق روزافزون نویسنده محترم را از خداوند متعال خواستار است.

قم مقدس

انتشارات اخلاق و تربیت

www.ketab.ir

پیش‌گفتار

از بالاترین و والاترین حوزه‌هایی که لازم است به طور همگانی مورد تعلیم و تعلم قرار گیرد، علوم معنوی اسلامی است، از قبیل علم اخلاق و تهذیب نفس و سیر و سلوک الی الله که جهاد اکبر می‌باشند... حوزه‌های علمیه همزمان با فراگرفتن مسائل علمی به تعلیم و تعلم مسائل اخلاقی و علوم معنوی نیازمندند... و برنامه‌های اخلاقی و اصلاحی، کلاس تربیت و تهذیب، آموختن معارف الهیه که از اصول اصلی بعثت انبیا علیهم‌السلام می‌باشد، باید در حوزه‌ها رایج و رسمی باشد. متأسفانه در مراکز علمی و این گونه مسائل لازم و ضروری کمتر توجه می‌شود... و بیم آن است که... بحث و تحقیق در مسائل مقدماتی، مجالی برای پرداختن به مسائل اصلی و اساسی که مورد عنایت قرآن کریم و نبی اعظم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و سایر انبیا و اولیا علیهم‌السلام است باقی نگذارد^۱... چطور علم فقه و اصول به مدرّس نیاز دارد... برای هر علم و صنعتی در دنیا استاد و مدرس لازم است... لکن علوم معنوی و اخلاقی که هدف بعثت انبیا و از لطیف‌ترین و دقیق‌ترین علوم است به تعلیم و تعلم نیازی ندارد و خودرو و بدون معلم حاصل می‌گردد؟ کراراً شنیده‌ام سید جلیلی، معلم اخلاق و معنویات استاد فقه و اصول، مرحوم شیخ انصاری، بوده است.^۲

۱. موسوی خمینی، سید روح الله (۱۳۷۸)، صحیفه نور ج ۲۲، ص ۴۲۶.

۲. موسوی خمینی، سید روح الله (۱۳۷۸)، جهاد اکبر، ص ۱۱-۱۲.

۳. همان، ص ۲۳-۲۴.

بررسی میراث علمی مسلمانان، نشان دهنده این واقعیت است که در میان حوزه‌های سنتی علوم اسلامی - یعنی: کلام و فقه و اخلاق اسلامی - حوزه علمی اخلاق، با وجود نیاز مبرم آحاد امت اسلامی، جذابیت‌های خاص مباحث اخلاقی برای توده مردم و تأثیرهای اساسی آن در سعادت فرد و جامعه، هیچ‌گاه به اندازه دو حوزه علمی فقه و کلام، توسعه نیافته و همانند آن دو در کانون توجه علمی اندیشمندان مسلمان قرار نگرفته است.

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران به رهبری حضرت آیت الله العظمی امام خمینی ره و احساس نیاز بیش از پیش امت اسلامی به آشنایی بیشتر با اسلام و معارف اسلامی، زمینه مساعدی برای پرداختن به این مهم فراهم آمده است.

این کتاب در همین راستا و به هدف معرفی دانش اخلاق اسلامی از منظر علم شناختی به نگارش درآمده و در اختیار علاقه‌مندان آشنایی با این بخش از معارف اسلامی قرار می‌گیرد.

در پایان از همه برادران عزیز و گران قدری که هر کدام به نوعی، بنده را در پدید آوردن این اثر یاری و مساعدت فرمودند تشکر و تشکر می‌کنم، از اساتید معظم: جناب حجت الإسلام والمسلمین دکتر مهدی علیزاده، جناب حجت الإسلام والمسلمین دکتر محمدرضا کریمی، جناب حجت الإسلام والمسلمین دکتر مسعود آذربایجانی، جناب حجت الإسلام والمسلمین دکتر ناصر فلاحیان، جناب حجت الإسلام والمسلمین دکتر محمدجواد زارعان و مسئولین محترم انتشارات اخلاق و تربیت (دامت برکاتهم).

و سلام و درود می‌فرستم به روح بلند آیت بزرگ الهی، حضرت امام خمینی ره و خیل مجاهدان راه خدا و شهیدان والامقامی که با جهاد خالصانه و شهادت مظلومانه خویش آزادی و عزت و امنیت و امکان آشنایی با معارف نورانی اسلام عزیز را برای ما به ارمغان آوردند.

اللَّهُمَّ إِنَّا نَشْكُو إِلَيْكَ فَقْدَ نَبِيِّنَا وَ غَيْبَةَ وَلِيِّنَا وَ كَثْرَةَ عَدُوِّنَا وَ قِلَّةَ عَدِدِنَا وَ شِدَّةَ الْفِتَنِ بَيْنَنَا
وَ تَظَاهِرِ الرِّمَانِ عَلَيْنَا فَصَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ وَ أَعِنَّا عَلَى ذَلِكَ بِفَتْحٍ مِنْكَ تُعَجِّلُهُ وَ يَضُرُّ
تَكْشِفُهُ وَ نَصْرٍ تُعِزُّهُ وَ سُلْطَانٍ حَقِّ تَظْهَرُهُ وَ رَحْمَةٍ مِنْكَ تُجَلِّلُنَاهَا وَ عَاقِبَةٍ مِنْكَ تُلْبِسُنَاهَا
بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ